

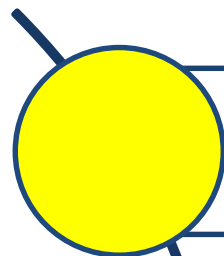

2-МАВЗУ: ИШЛАБ ЧИҚАРИШ ЖАРАЁНИ ВА УНИНГ НАТИЖАЛАРИ

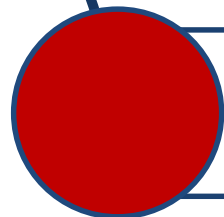

Хамидова Зулфия Ахмаджонова
PhD, доцент

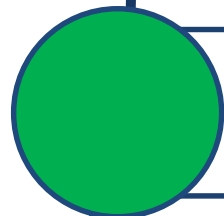
РЕЖА:

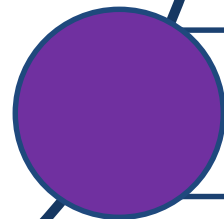
1. Ишлаб чиқариш омиллари ва уларнинг таркиби

2. Ишлаб чиқариш жараёнининг мазмуни

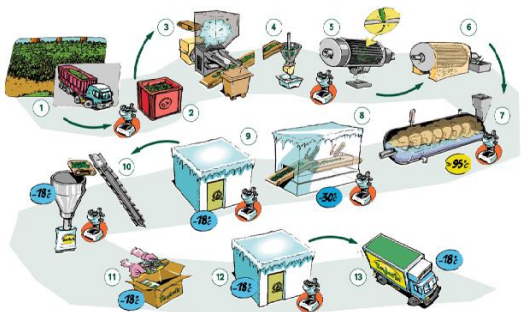

3. Ишлаб чиқаришнинг умумий ва пировард натижалари

4. Ишлаб чиқариш имкониятлари ва унинг чегараси. Самарадорлик кўрсаткичлари

Ишлаб чиқариш омилларининг туркумланиши

Ишлаб чиқариш омиллари

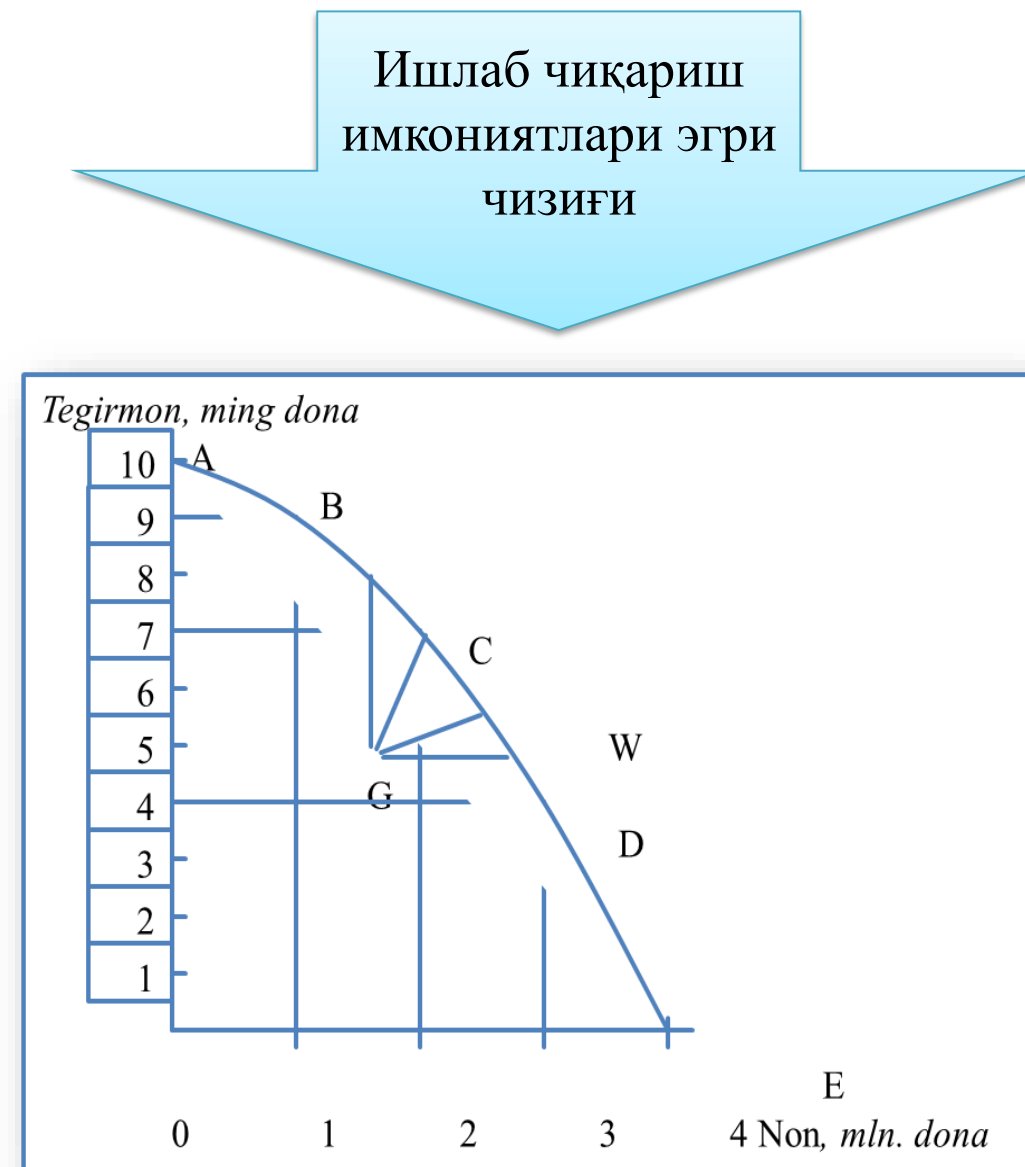
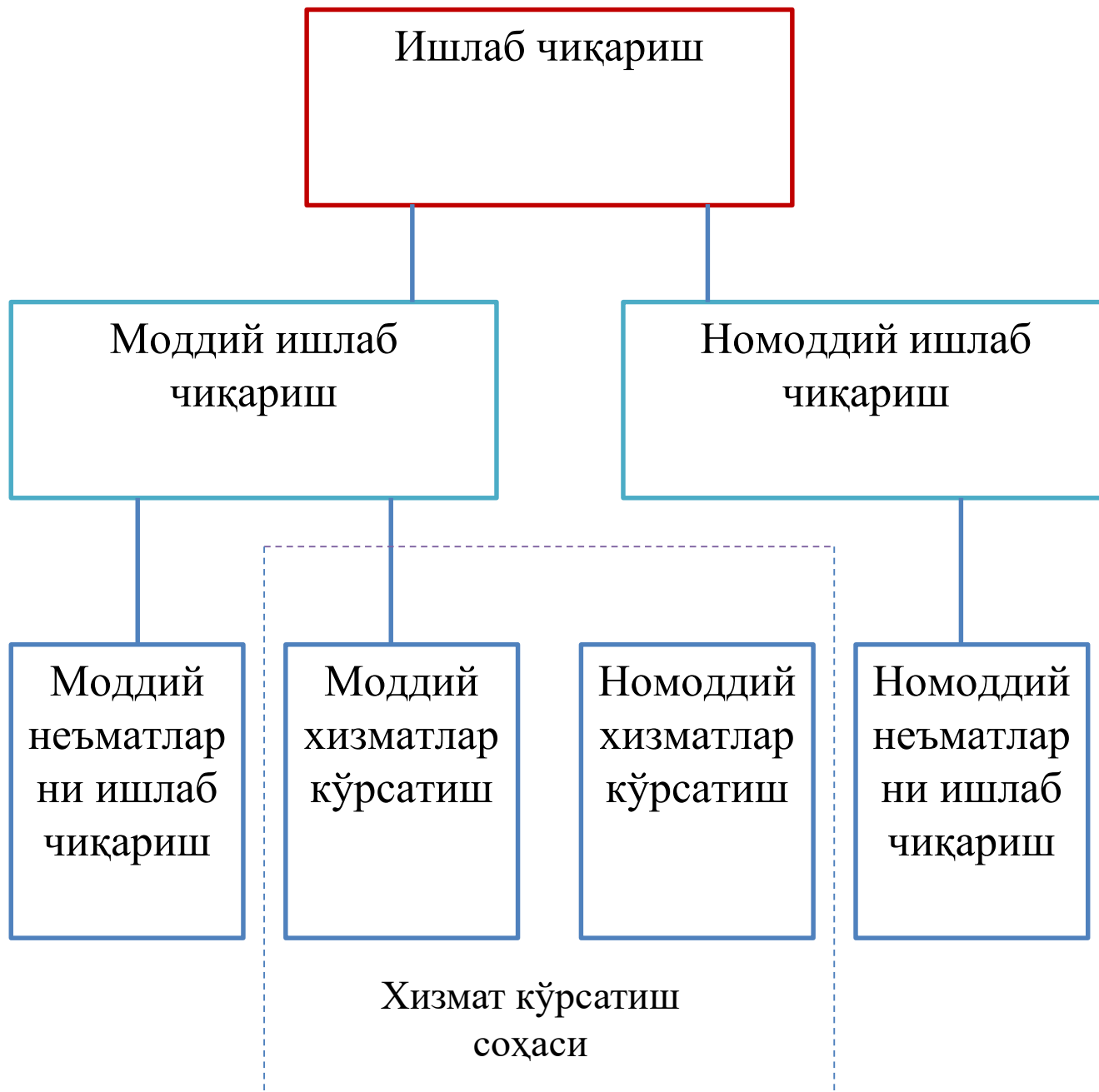
KloNaNovenkogo.ru

Ишчи кучи

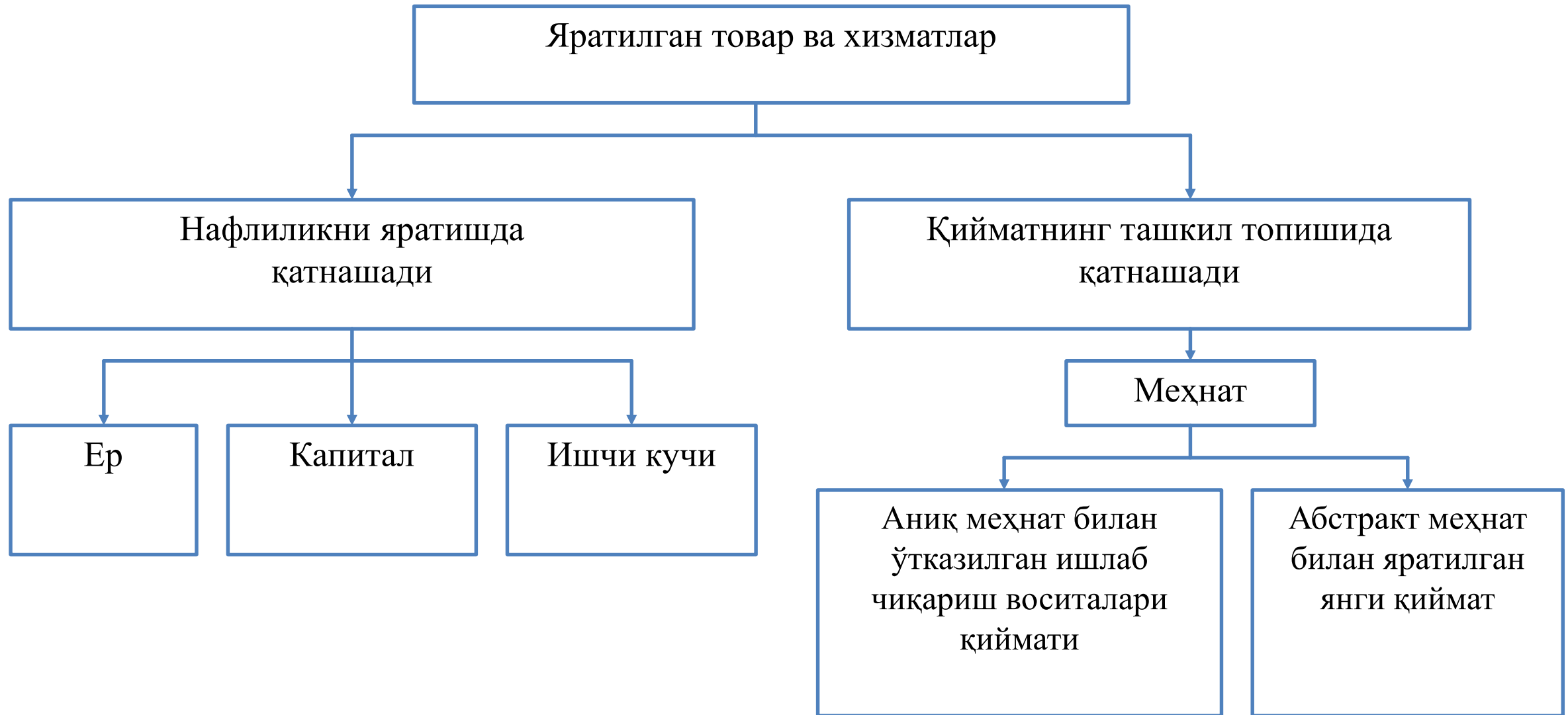
Тадбиркорлик
қобилияти

Ер

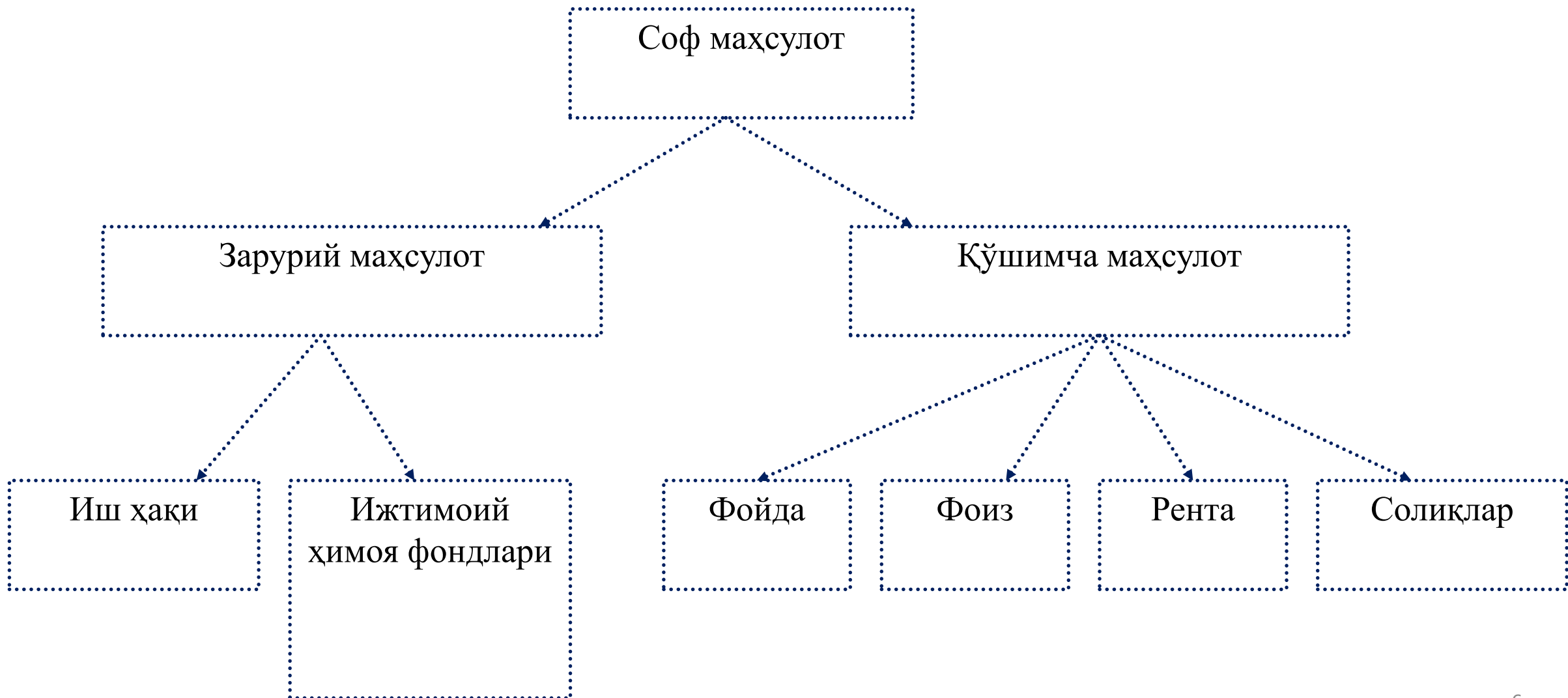
Капитал

Товар ва хизматлар нафлилиги ва қийматининг яратилишида ишлаб чиқариш омилларининг роли

Зарурий ва қўшимча маҳсулотнинг сотилиб пулга айландандан кейин ўзгарган шакллари

Ишлаб чиқаришнинг пировард натижаси бўлиб ишлаб чиқариш соҳасидаги ўз ҳаракатини тугатган, жамият аъзоларининг эҳтиёжларини ё бевосита (истеъмол фонди орқали), ёки билвосита, яъни ишлаб чиқаришни кенгайтириш (жамғариш фонди) орқали қондиришга тайёр маҳсулот ҳисобланади.

Яратилган маҳсулотдан истеъмол қилинган ишлаб чиқариш воситалари қиймати чегириб ташланса, қолган қисми **соф маҳсулот** дейилади.

Соф маҳсулот бевосита ишлаб чиқаришда банд бўлган менежерлар, ишчилар, деҳқонлар ва муҳандислар, техник ходимлар ва бошқаларнинг янгидан сарф қилинган меҳнати билан яратилган зарурий маҳсулотдан ва қўшимча маҳсулотдан иборатдир.

Зарурий маҳсулот деб ишчи ва хизматчилар иш вақтининг бир қисми бўлган зарурий иш вақтида зарурий меҳнат билан яратилган, ишчи кучини нормал ҳолатда сақлаш ва қайта тиклаш учун зарур бўлган маҳсулотга айтилади.

Бунга келгуси авлод ишчиларини етиштириш, яъни ишчиларнинг оиласи ва болалари учун зарур бўлган маҳсулот ҳам киради.

Соф маҳсулотнинг зарурий маҳсулотдан ортиқча қисми, яъни қўшимча иш вақтида қўшимча меҳнат билан яратилган қисми **қўшимча маҳсулот** дейилади.

Иш кунини узайтириш йўли билан олинган қўшимча маҳсулот **абсолют қўшимча маҳсулот** деб аталади

Иш куни ўзгармаганда зарурий иш вақтини камайтириб, қўшимча иш вақтини қўпайтириш эвазига олинган қўшимча маҳсулот эса **нисбий қўшимча маҳсулот** деб аталади.

- ишлаб чиқариш омиллари билан унинг самаралари ўртасидаги боғлиқликни **ишлаб чиқариш функцияси** деб аталади

$$M = f(Ye, K, I)$$

- ишлаб чиқариш омиллари – ер (E)
- капитал (K)
- ишчи кучи (I)
- ишлаб чиқаришда қўллашдан олинган маҳсулот (M)

Омиллардан фойдаланиш ва уларнинг миқдорини ошириш эвазига олинган маҳсулотни уч хил ўлчамда ўлчанади

Умумий маҳсулот
– жалб қилинган
барча ишлаб
чиқариш
омилларидан
фойдаланиш
эвазига олинган
маҳсулотнинг
мутлақ ҳажмидир.

Ўртача маҳсулот –
жалб қилинган
барча ишлаб
чиқариш
омилларининг бир
бирлигига тўғри
келадиган
маҳсулот

Сўнгги қўшилган
маҳсулот – энг
сўнгги қўшилган
омил (капитал ёки
ишчи кучи)
эвазига ўсган
маҳсулот

ИШЛАБ ЧИҚАРИШНИНГ САМАРАДОРЛИГИ ВА УНИНГ КЎРСАТКИЧЛАРИ

- **Меҳнат унумдорлиги** деб ишчи кучининг вақт бирлиги мобайнида маҳсулот яратиш қобилиятига айтилади ва ишлаб чиқарилган маҳсулотнинг (истеъмол қийматининг) сарфланган меҳнат миқдорига нисбати билан белгиланади.

$$MU = M / V$$

- **Ишлаб чиқаришнинг самарадорлиги** олинган фойданинг (F) ишлаб чиқаришга сарфланган ресурс харажатларига (IX) нисбати билан аниқланади

$$R' = \frac{F}{IX} \times 100\%$$

Ишлаб чиқариш самарадорлигини оширишга бир қанча омиллар таъсир қилади:

1. Илмий-техник тараққиётни тезлаштириш ва унинг натижаларини тезлик билан ишлаб чиқаришда қўллаш.

2. Ишлаб чиқаришни рационал жойлаштириш, ихтисослаштириш ва кооперациялаш.

3. Иқтисодиётнинг таркибий қисмларини ва унинг ташкилий бўғинларини ўзгартириш.

4. Ишлаб чиқарувчиларни рағбатлантириш ва уларнинг фаоллигини ошириш.

5. Мавжуд табиий, моддий ва меҳнат ресурсларидан оқилона, тежаб-тергаб фойдаланиш, янги, арзон, сифатли хомашё ва энергия турларини, экинларнинг янги ҳосилдор навларини, чорва молларининг маҳсулдор зотларини топиб ишлаб чиқаришга жорий қилиш.

6. Кишиларнинг билим савиясини, малакасини ошириш, етук ишчи ва мутахассислар тайёрлаш.